

NAHRUB
URNY SCH
KVĚTI
VYROBÍ
NAPAKO
LIDOVÉ VÝROBY
DRUŽSTVO PRAHA
TELEFON 231103

Hledání proluk

JOANNA
GOSZCZYŃSKA (ed.)

KAROLINUM

Hledání proluk

Bohumil Hrabal – analýzy a interpretace

Joanna Goszczyńska (ed.)

Z originálu W poszukiwaniu przerw w zabudowie.

W stulecie urodzin Bohumila Hrabala, vydaného Fakultou
polonistiky Varšavské univerzity v roce 2015

Vydala Univerzita Karlova

Nakladatelství Karolinum

Redakce Václav Hozman

Grafická úprava Zdeněk Ziegler

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

První české vydání

© Univerzita Karlova, 2019

© Joanna Goszczyńska (ed.), 2019

Translation © Marie Havránková (J. Baluch, J. Zarek,

A. Gawarecka, J. Czaplíńska, J. Królak, J. Goszczyńska,

K. Ćwiek-Rogalska, A. Kaczorowski, D. Bielec, W. Soliński), 2019

Cover photo © Milan Jankovič – heirs, 2019

ISBN 978-80-246-4405-9

ISBN 978-80-246-4406-6 (pdf)

Univerzita Karlova
Nakladatelství Karolinum 2019

www.karolinum.cz
ebooks@karolinum.cz

OBSAH

ÚVOD	7
HRABAL V ZRCADLE KRITIKY (Jiří Pelán)	10
HRABALOVO MÍSTO V ČESKÉ LITERATUŘE: Z PERSPEKTIVY LITERÁRNĚHISTORICKÉ SYNTÉZY (Jacek Baluch)	28
TOTÁLNÍ STRACHY JAKO IRONIZOVANÁ ZPOVĚĎ (Jakub Češka)	33
O NĚKTERÝCH PARADOXECH HRABALOVY PRÓZY (Józef Zarek)	50
NADREÁLNÁ OBYČEJNOST: SURREALISTICKÉ INSPIRACE V PRÓZE BOHUMILA HRABALA (Anna Gawarecka)	65
KARNEVAL A KARNEVALIZACE V PRÓZE BOHUMILA HRABALA: NA PŘÍKLADU VYBRANÝCH DĚL (Joanna Czaplińska)	79
K RODOKMENU POSTAVY PÁBITELE (Annalisa Cosentino)	91
SEBEVRAŽDA – PUTOVNÍ MOTIV HRABALOVY TVORBY (Joanna Królak)	101
ZVÍŘATA V ŘÍŠI BOHUMILA HRABALA (Joanna Goszczyńska)	110
OBSLUHOVAL JSEM ANGLICKÉHO KRÁLE JAKO ROMÁN ANTIILUZIVNÍ (Tomáš Kubíček)	119
MELANCHOLICKÁ APOKALYPSA: ČESKO-NĚMECKÉ PERSPEKTIVY V HRABALOVÝCH SVATBÁCH V DOMĚ (Karolina Ćwiek-Rogalska)	129
BYL BOHUMIL HRABAL ANGAŽOVANÝ SPISOVATEL? (Aleksander Kaczorowski)	144
GRZEBAŁ W PRZEKŁADACH ČILI HRABAL V PŘEKLADECH (Dorota Bielec)	152
POLSKÉ REÁLIE V PRÓZE BOHUMILA HRABALA: VE SVĚTLE PŘEKLADATELSKÝCH ŘEŠENÍ A POZNÁMEK (Wojciech Soliński)	162

HRABALOVY PŘEKLADY VE ŠPANĚLSKU (Monika Zgustová)	174
Ediční poznámka	180
Jmenný rejstřík.	181

ÚVOD

Sborník prací věnovaných Bohumilu Hrabalovi nazvaný *Hledání proluk* chce být příspěvkem k diskusi o „fenoménu Hrabal“, jenž i přes bohatou literaturu předmětu stále provokuje k hledání nových hodnot a objevování nových kontextů. Bohumil Hrabal, polským čtenářům velmi dobře známý z překladů (do polštiny byla přeložena všechna Hrabalova díla, některá i vícekrát), se v poslední době v polském literárněvědném myšlení objevuje méně; naše kniha se snaží tuto mezeru vyplnit.

K účasti na publikaci (a předchozí konferenci s panelovou diskusí překladatelů) byli pozváni zástupci všech polských bohemistických pracovišť, v jejichž odborném zájmu se tvorba Bohumila Hrabala nachází, a také představitelé české vědecké komunity. K autorům sborníku se řadí i dvě znalkyně a zároveň překladatelky Hrabalova díla z Itálie a ze Španělska. Konfrontace vědeckých přístupů a optiky, zakořeněných v různých kulturách, vedly k objevení a vyplnění titulních „proluk“ nebo „prázdných míst“, ukrytých v léta budované stavbě „hrabalologie“.

Sborník otevírají dva texty směřující k základním otázkám: fundovaná, nově analyzovaná a komentovaná recepce Hrabalovy tvorby od prvních kritických reakcí na jeho díla po nejnovější komentáře (**Jiří Pelán**: *Hrabal v zrcadle kritiky*), a problém zařazení českého autora, u něhož se, jak píše autor článku, chronologie „prvopisů“ neshoduje s chronologií dalších vydání, do literární historie (**Jacek Baluch**: *Hrabalovo místo v české literatuře: Ž perspektivy literárněhistorické syntézy*).

Jádro svazku tvoří články věnované širšímu pohledu na Hrabalovu tvorbu, ukazující její specifiku a inspirace. Návrhy na nové čtení spisovatelovy prózy nikoli prizmatem realismu a biografismu přináší obšírný text **Jakuba Češky** *Totální strachy jako ironizovaná zpověď*, v němž se stane spisovatelova esej pretextem ke zformulování obecnějších závěrů vztahujících se k celé Hrabalově tvorbě, její ambivalenci a s ní spjatých interpretačních problémů. V podobném revidujícím duchu se nese studie **Józefa Zarka** *O některých paradoxech Hrabalovy prózy*, který klade Hrabalovu prózu do širšího, českého i evropského literárního kontextu. K otázkám Hrabalova vztahu

k surrealismu se vrací **Anna Gawarecka** ve studii *Nadreálná obyčejnost: Surrealistické inspirace v próze Bohumila Hrabala*, v níž rozšiřuje dosavadní poznání a vstupuje do polemiky, která se kolem této otázky vede. Další v řadě, **Joanna Czaplíńska** navrhuje interpretaci tří Hrabalových textů z bachtinovské perspektivy (*Karneval a karnevalizace v próze Bohumila Hrabala: Na příkladu vybraných děl*), do diskuse na téma rodokmen hrabalovských hrdinů vstupuje italská badatelka **Annalisa Cosentino** (*K rodokmenu postavy pábitele*). Tuto skupinu textů uzavírá studie zabývající se častým tématem sebevraždy v Hrabalově tvorbě (**Joanna Królak**: *Sebevražda – putovní motiv Hrabalovy tvorby*), pojatá ne z perspektivy biografické, ale antropologické.

Následné texty přinášejí nový pohled na jednotlivá Hrabalova díla a jejich nové interpretace, často s využitím nejnovějších metod. Tématem zvířat a konkrétně koček – majícím v Hrabalově tvorbě velmi důležité místo – se zabývala **Joanna Goszczyńska** v článku *Zvířata v říši Bohumila Hrabala*, v němž prezentuje čtení jedné z Hrabalových povídek shodně s koncepcemi *animal studies* z neantropocentrické perspektivy. Analýze hrabalovského vyprávění je věnována studie **Tomáše Kubíčka** *Obsluhoval jsem anglického krále jako román antiutilitární*. Polemiku s obvyklou interpretací Hrabalových děl podle autobiografického klíče přináší studie **Karoliny Ćwiek-Rogalské** *Melancholická apokalypsa: Česko-německé perspektivy v Hrabalových Svatbách v domě*. Tuto skupinu textů nesených v revidujícím tónu uzavírá studie **Aleksandra Kaczorowského**: *Byl Bohumil Hrabal angažovaný spisovatel?*, polemizující s běžnou představou o spisovatelově apolitickém myšlení.

Třetí skupina obsahuje články věnované translátologickým problémům, v případě Hrabala velmi důležitým, protože panuje všeobecný názor o nepřeložitelnosti jeho prózy. Zabývala se jimi **Dorota Bielec** v textu *Grzebał w przekładach czyli Hrabal w przekładach*, v němž ukázala nejdůležitější problémy, kterým musí překladatelé Hrabalových děl čelit, a **Wojciech Soliński**, který se ve článku *Polské realie v próze Bohumila Hrabala: Ve světle překladatelských řešení v polštině a poznámek* zaměřil na polonika ve spisovatelově díle. Tuto skupinu textů obohacuje přehled Hrabalových překladů do španělštiny a katalánštiny, představený **Monikou Zgustovou**, překladatelkou a autorkou spisovatelovy biografie.

Sborník, v němž se potkává a doplňuje optika vědců z několika evropských center, představuje Hrabala polskému publiku – pro které je jedním z nejvíce známých českých spisovatelů, ne-li vůbec nejznámější – z různých stran a v různých kontextech. A ačkoliv byl jeho vznik inspirován stým

výročím narození spisovatele, nemá být jubilejní a oslavný, ale naopak má mít revidující a polemický charakter. Doufáme, že otevře perspektivy pro další analýzy a interpretace, a to i na základě nových kritických edic autorovy tvorby.

Joanna Goszczyńska

Bohumil Hrabal si při svém vstupu na literární scénu na nezájem kritiky vsutku nemohl stěžovat. Počínaje jeho oficiálním debutem *Perlička na dně* (1963) byla každá jeho kniha recenzována, komentována, vzbuzovala nadšení i výhrady a byly pro ni hledány souvislosti v širokém kontextu české a světové literatury.

V něčem měl Hrabal jistě „štěstí“: například právě v tom, že debutoval ve chvíli obrovského rozmachu kulturních časopisů, na jejichž stránkách tehdy publikovali své kritické příspěvky naprosto mimořádné osobnosti: Jiří Opelík, Oleg Sus, Jan Lopatka a další. Díky této skutečnosti byla v průběhu jednoho pětiletí (do *Morytátů a legend*, 1968) originalita Hrabalova „psaní“ analyzována velmi komplexně a v těchto analýzách byly položeny základy, z nichž mohly vyjít pozdější syntetičtější charakteristiky.

Hrabal měl ovšem v lecčems také smůlu. Začátkem sedmdesátých let se z něho stala *persona non grata* a anatóma z něho bylo sňato teprve po sebekritice na stránkách *Tvorby* v roce 1975. Další publikační historie jeho díla nicméně zůstala složitou: některé texty nemohly oficiálně vyjít ani poté a zůstávaly dostupné – tj. omezeně dostupné – pouze v samizdatových či exilových vydáních, jiné texty byly podrobovány – často rozsáhlým – cenzurním a autocenzurním zásahům. To všechno představovalo deformace, jež poznamenávaly i kritickou reflexi. Jedním z bizarních epifenoménů této situace byl také fakt, že se nečekaně stali oficiálními Hrabalovými vykladači i tristní režimní postavy, jako byl např. Vítězslav Ržounek (dobrá literatura, jak známo, přitahuje i její likvidátory). V zahraničí a v samizdatu ovšem seriózní reflexe pokračovala a v osmdesátých letech přinesla své špičkové plody (monografii Susanny Rothové, soubor studií *Hrabaliana*¹).

Nová možnost vyrovnání byla české literární vědě nabídnuta porevoluční edicí Hrabalových *Sebraných spisů*, tak jak byla realizována v nakladatel-

---

¹ Susanna Roth: *Lautes Einsamkeit und bitteres Glück*, Bern: Petr Lang 1986 (česky: S. Rothová: *Hlučná samota a hořké štěstí Bohumila Hrabala*, přel. Michael Špirit, Praha: Pražská imaginace 1993); *Hrabaliana. Sborník prací k 75. narozeninám Bohumila Hrabala*, ed. Milan Jankovič – Josef Zumr, samizdat, 1989 (knižně: Praha: Prostor 1990).

ství Václava Kadlece Pražská imaginace.² Dá se říci, že tato možnost byla využita jen částečně.

Pokusím se vyznačit hlavní tematické a formální položky, kolem nichž koaguloval kritický obraz Hrabalova psaní. Bude to pochopitelně pouze orientační skica a logicky se dostane největší pozornosti první fázi hrabalovské recepcce, kdy byly nalézány základní pojmy kritické deskripce jeho poetiky.

Úvodem připomenu fakt, jenž dnes získal zvláštní výmluvnost: totiž že první kritické zamyšlení nad Hrabalovými prózami napsal Václav Havel. Jeho příspěvek *Nad prózami Bohumila Hrabala* vznikl ještě předtím, než se Hrabal stal vysokotirážovým autorem, v roce 1956, a byl napsán pro strojopisný almanach *Život je všude*, obsahující vedle próz Škvoreckého a básní Kolářových, Hiršalových, Julišových, Zábranových a Kuběnových také několik povídek Hrabalových.³

Havel ve svém příspěvku zdůraznil několik šťastně zvolených bodů, jež se pak staly návratnými motivy hrabalovské kritiky. Hrabalovy příběhy, říkal tu Havel, jsou zpravidla konfigurací několika drsně pravdivých příběhů a tyto konfigurace jsou nesený intenzivní touhou „navodit co *nejpravdivější obraz světa, co nejobjektivnější svědectví* o něm“.⁴ Havel tu již také definoval Hrabalův totální realismus: „v každém jejich odstavci jako by *šlo o život*, toto neustálé napětí je způsobeno mimořádnou ekonomikou a úsporností sdělení“.⁵

Od Hrabalova faktického knižního debutu *Perlička na dně* z roku 1963 lze pak sledovat, jaké položky jsou pro Hrabalovu kritickou recepci základní.

1. Zdůrazňuje se – tak už v Havlově analýze – **autenticita materiálů, jež Hrabal zpracoval**. Své hrdiny všechny poznal „ne na ‚studijním pobytu‘, ne se zápisníčkem v ruce, ale když s nimi jako rovný s rovnými žil

² SSBH = *Sebrané spisy Bohumila Hrabala*, 1–19, vyd. Miroslav Červenka – Karel Dostál – Vladimír Gardavský – Milada Chlábková – Jaroslava Janáčková – Milan Jankovič – Václav Kadlec – Claudio Poeta – Jiřina Zumrová, Praha: Pražská imaginace 1992–1997.

³ Původně: Václav Havel: *Nad prózami Bohumila Hrabala*, in: *Život je všude*, strojopisný almanach, 1956, sestavili Josef Hiršal – Jiří Kolář. Přetištěno in: *Haňta Press* 1991, s. 3–10; *Nymburský pábítel* 1 (1999), č. 3, s. 3–6; Václav Havel: *Spisy*, III, ed. J. Šulc, Praha: Torst 1999, s. 102–116; citováno z edice: *Život je všude. Almanach z roku 1956*, ed. K. Ondřejová – S. Wimmer, Praha – Litomyšl: Paseka 2005, s. 261–269.

⁴ *Život je všude*, s. 266.

⁵ *Ibid.*, s. 262.

a pracoval“.⁶ Tito hrdinové jsou vlastně antihrdinové – lidé malí, přehlížení, „nad kterými se láme hůl a myjí ruce“.⁷ Pravdivá mimeze: to je největší novum Hrabalových próz, jasně se rýsující na pozadí tendenčních próz předchozího období.

Dodejme, že tato nadšená prohlášení zpravidla přehlížejí specifické formální charakteristiky Hrabalova „realismu“, jeho smysl pro deformaci, nadšázku, hyperbolu, artistní koláž; i těmto aspektům je však záhy věnována pozornost (viz bod 3). Ve chvíli, kdy už důraz na eticky nezkorumpované vidění není nutno opakovat, bude naopak akcentován „ireálný“ „surrealismus“ Hrabalových obrazů (viz bod 8).⁸

2. Jazyk. Autenticita zpracovaného materiálu jde ruku v ruce s nekonvenčním jazykovým výrazem. K tomu např. Jiří Opelík:

Hrabalovi k aktuálnosti stačí už to, že autor zatlačuje včerejší šedivé, anonymní slovo, které ztratilo jakýkoli význam, svým slovem jedinečným, svět postihujícím a skutečně objevujícím, slovem, které má chuť, barvu a hlavně váhu, a že jednoznačně vyzvedá lidovou kolektivitu jako základní dílnu mateřštiny. Tento demokratický zřetel uplatňuje se však u Hrabala širě. Řeč je u něho doslova nástrojem dorozumění a *porozumění*, tedy prostředkem sblížení a tak i vzájemného pochopení.⁹

Čili: nejen materiál je nový, nejen hrdina a prostředí, ale i promluva.

Nad druhou Hrabalovou knížkou *Pábitelé* se analýza Hrabalova jazyka zpřesňuje. Tak např. u Zdeňka Kožmína:

Jeho postavy se nejčastěji pohybují na pomezí lidové bodrosti a zároveň vymyšlené grotesknosti. Tato významová dvojitost se odráží i v jazykové výstavbě: na jedné straně je jazyk bohatě prosycen frazeologií, ale na druhé straně je plný vyumělkovanosti a knižní stylizace.¹⁰

⁶ František Bernhart: Jedenákrát ano, jednou ale, *Plamen* 5 (1963), č. 5, s. 107.

⁷ Ibid.

⁸ Srov. Josef Zumr: André Breton a Bohumil Hrabal, in: *Mezi řádky. Entre les lignes. Jiřímu Pecharovi k 70. narozeninám*, ed. H. Hanreich – M. Sedláčková – P. Stehlíková, Praha: Filosofia 1999, s. 397–403.

⁹ Jiří Opelík: Rozkoš z povídání, *Kulturní tvorba* 1 (1963), č. 9, s. 14. Recenze je přetištěna v knize J. Opelík: *Nenáviděné řemeslo. Výbor z kritik 1957–1968*, Praha: Československý spisovatel 1969, s. 125–126.

¹⁰ Zdeněk Kožmín: Jazyk a komično. Stylové tendence naší současné prózy, *Plamen* 6 (1964), č. 6, s. 23.

Čili: původní fascinace přirozeností Hrabalovy dikce je vystřídána vědomím, že tato přirozenost je plodem rafinované stylizace.

Detailní pozornost stylizaci Hrabalových próz věnuje v polovině 60. let Radko Pytlík:

Na této tvořivé jazykové potenci „neliterárních“ funkčních vrstev jazyka, schopných vstupovat do živého dynamického vztahu k spisovnému jazyku (spíše než ustrnulá literární konvence), je založen princip estetického „ozvláštňení“ v Hrabalových „pábitelích“. Jejich původnost nezůstává omezena na oblast lexika, ale aktualizují se i formy gramatické (např. slovesa – *počapla*, *pomučinkovat*), tvoří si vlastní zdrobněliny (*curůčkem*), odvozují nové tvary mylnou analogií (*plávlo* – *plavalo*), zkratka chovají se spontánně a svobodně, jako se chová jazyk v nezávazném vyprávění.¹¹

Čili: upozorňuje se na Hrabalovu jazykovou kreativitu, na dynamický ráz jeho stylizace.

Hrabalův jazyk bude vzbuzovat zájem i nadále. Sylvie Richterová v roce 1981 napíše:

Hrabal tak skrze jazyk, umocňovaný „pábiteli“, soustřeďuje maximum smyslové, citové a myšlenkové energie a podává jím jakousi kolektivní anamnézu. V podvědomí jazyka je ještě uchováno neporušené, plné vědomí člověka.¹²

Hrabalův jazyk zaujme i lingvisty a ti podají celou řadu stylistických analýz.¹³

3. Humor, grotesknost, hyperbola, pábitelství. Milan Jungmann konstatuje, že Hrabalovy prózy jsou zábavné, ale ne proto, že by autor chtěl

---

¹¹ Radko Pytlík: Pábitelé jazyka, in: *Struktura a smysl literárního díla. Sborník studií*, ed. M. Jankovič – Z. Pešat – F. Vodička, Praha: Československý spisovatel 1966, s. 205.

¹² Sylvie Richterová: Totožnost člověka ve světě znaků, *Listy* 11, č. 6, (1981), s. 58.

¹³ Například: Lubomír Doležel: Aktualizace v současném uměleckém jazyce, *Naše řeč* 48 (1965), č. 3, s. 153–161; Ivana Stehlíková: Stylizování jazykové komunikace v prózách B. Hrabala a O. Pavla, *Naše řeč* 66 (1983), č. 5, s. 235–246; Karen Gammelgaardová: Mluvený jazyk v Hrabalově Jarmilce, *Česká literatura* 45 (1997), č. 2, s. 174–187; François Esvan: Několik poznámek k vyprávěcímu času v próze Bohumila Hrabala, in: *Hrabaliana rediviva*, ed. A. Cosentino – M. Jankovič – J. Zumr, Praha: Filosofia 2006, s. 35–44; Petr Mareš: „Svatej Václav bude osvětleně zespada jak Hradčana“. Využití nespisovnosti v prvních povídkových sbírkách Bohumila Hrabala, *Literární archiv* 46 (2014), s. 59–64.

pobavit: „Hrabal nevtipkuje, je vtipný. [...] Nemusí své postavičky zesměšňovat, karikovat a nastrojovat jim nemožné situace.“¹⁴ V dobovém kontextu je to nesporně zásadní postřeh: Hrabal nepíše „humoresky“, není specializován na „humor“, komično je u něho cosi hlubokého a komplexního.

Nad *Pábiteli* (1964) se posléze rozvíjejí úvahy o fenoménu „pábitelství“, fenoménu, jenž s hrabalovským výměrem „komična“ souvisí. Definici podává například Frynta, autor nejvlivnějších textů první fáze hrabalovské recepce:

Pábitelem byl míněn člověk jak osudem povznesený, tak i osudem usmýkaný, vždycky ale člověk mající svou velkou vlastní touhu a ideu, své vznešené nebo i jen komické bláznovství, své uhranutí, svůj osud. Opakem pábitelů se rozuměl člověk žijící z mechanismů a mrtvě a otrocky a chytrácky přejatých výpůjček, člověk třeba i cílý, ale přece bez vlastního života, protože pouze fungující, člověk bez osudu.¹⁵

Frynta si také klade otázku, odkud se bere základní jednotka Hrabalových narativních syntagmat, a nachází ji v žánru „hospodské historky“. Jeho definice je precizní:

Nejčastěji je součástí kontextu: debaty, zábavy, situace, na niž reaguje. Látkou jsou jí skutečné případy z blízké empirie, ne z daleka a dávna, obvykle nepřesahuje časově mez jednoho života, jedné zkušenosti. Ve srovnání s anekdotou je značně méně přenosná, a to právě pro svůj aktuální, zážitkový, zkušenostní podklad. Pro neustálý příval nového a nového materiálu je nutně často improvizována, přece však však mají jednotlivci i skupiny také ještě svůj stálý, hotový repertoár. Uměním není jen historku vyprávět, stejně záleží i na jejím příhodném použití v pravou chvíli, jak můžeme dobře vidět na Josefu Švejkovi, prvotřídním mistru v placírování historek i za situací, v nichž by jiný ze sebe nevypravil slovo. Formální kánon hospodské historky má při veškeré volnosti přece aspoň dva znaky, dvě podmínky závazné. Za prvé je vždycky třeba nějakým způsobem poukázat na to, že neběží o nějakou smyšlenku, nýbrž o skutečnou příhodu, opravdovou a zaručenou.

¹⁴ Milan Jungmann: Knížka, jakých je málo, *Literární noviny* 12 (1963), č. 9, s. 5. Recenze je přetištěna v knize: M. Jungmann: *Obléhání Tróje. Literární kritiky a listy ze zápisníku z let 1958–1968*, Praha: Československý spisovatel 1969, s. 71–73.

¹⁵ Emanuel Frynta: Pábitel Bohumil Hrabal, in: B. Hrabal: *Pábitelé*, 3. vyd., Praha: Mladá fronta 1969, s. 242. Doslov je přetištěn in: E. Frynta: *Eseje*, ed. J. Honzík – I. Kraitlová – J. Šulc, Praha: Torst 2013, s. 249–254.

U Švejka se této záruky dostává posluchači často charakteristickou úvodní zmínkou na způsob: „K nám do hospody ke Kalichu chodíval... atd.“ Úvodní zaklínací klauzule má zvláštní důležitost tehdy, kdy z věci neplyne, že jde o vlastní zážitek vyprávějícího, v takovém případě má pak obvykle podobu odvolávky na někoho blízkého, kdo při tom byl a podal tedy z první ruky zaručeně holou pravdu. Co je pro naši souvislost fundamentálně významné, je druhý hlavní znak hospodské historky – totiž její groteskní, komediální, absurdní hyperboličnost. Mezi zárukami pravdivosti, jež podává zaklínací klauzule, a obligátní nadsázkou je na první pohled rozpor, je to však rozpor pouze zdánlivý, protože komediální nadsázka je právě podstatnou součástí, ba vlastní podmínkou „pravdy“, pravosti žánru. Hospodská historka – a to je to, oč běží – plní tu nadmíru cennou funkci, že *transponuje životní látku ze sféry existenciální do roviny komediální*. Empirické fakty, prožité události přenášší velkorysým gestem na imaginární scénu grotesky, mýtu, snu.¹⁶

Tato Fryntova analýza se stala jedním ze základních kamenů strukturálních popisů Hrabalových próz, byla převzata Václavem Černým¹⁷ a kriticky posouzena a doplněna Susannou Rothovou. Rothová zdůraznila, že „hospodská historka“ nemá u Hrabala nikdy autonomní charakter a je pouhým kamínkem v mozaice, jejíž rozvrh zůstává plně v autorské režii:

Chceme-li přijmout takovou formu městského folklóru, nesmíme přitom zapomenout, že u Hrabala (a Haška) jde o *transpozici* a literární fixaci vybraných aspektů této reality v „historku“, příběh. Hrabal není sběratelem folklóru, který by s nastraženými ušima naslouchal příběhům a pak je věrně zaznamenával. V jeho povídkách máme co dělat s lidovou stylizací: jeho lidovost je do jisté míry obratnou mystifikací. Ani Frynta, ani Černý nepoukazují na rozdíl mezi touto folklórní formou a její transformací v literárním díle. Folklórní elementy se proměňují funkčně, podle druhu výběru a sjednocení.¹⁸

4. Komika a tragika. Již tyto rané kritiky si také všímají toho, jak je avers komiky spjat s reversem tragiky; Milan Suchomel například říká:

¹⁶ Emanuel Frynta: Náčrt základů Hrabalovy prózy, in: B. Hrabal: *Automat svět*, Praha: Mladá fronta 1966, s. 322–323. Studie je přetištěna in: E. Frynta: *Eseje*, ed. J. Honzík – I. Kraitlová – J. Šulc, Praha: Torst 2013, s. 238–248.

¹⁷ Václav Černý: *Za hádankami Bohumila Hrabala*, samizdat 1975; *Svědectví 13* (1976), č. 51, s. 357–567. Knižně in: V. Černý: *Eseje o české a slovenské próze*, ed. E. Červinková – J. Šulc, Praha: Torst 1994, s. 89–136.

¹⁸ S. Rothová: *Hlučná samota a hořké štěstí Bohumila Hrabala*, s. 51.